

Welstand: beeld moet weg

Den Haag – Het markante ruitersstandbeeld langs de Hofvijver, aan de kant van het Buitenhof, moet naar een andere plek in de stad verhuizen. Blijft koning Willem II echter staan, dan mag schuin tegenover die locatie geen vijftientwintig meter hoog 'vrijheids-carillon' worden gezet.

Tot deze conclusie kwam gistermiddag de welstandscommissie, het onafhankelijke adviesorgaan dat alle bij de gemeente ingediende bouwplannen beoordeelt. De gemeenteraad maakt uiteindelijk uit of dit advies inderdaad wordt overgenomen of dat het voorstel gewoon mag worden uitgevoerd.

Ontwerp

Het ontwerp zelf staat voor de welstand niet ter discussie; het omvat een ondergrondse ruimte waarin het klokkenspel met een kleine bezoekersruimte worden ingericht. Daar bovenop zou een kolossale, modern glazen pijp moeten verrijzen die als klankbuis fungeert en ervoor gaat zorgen dat de tonen over de stad worden uitgestrooid.

Het carillon, een ontwerp van architectenbureau Van Berkel & Bos, moet een blijvende herinnering vormen aan het eind van de Tweede Wereldoorlog en het herstel van de democratie. Volgend jaar zal het op bevrijdingsdag in gebruik worden genomen. „We hebben grote waardering voor het object”, vatte Th. Bosch, de voorzitter van de welstand, het standpunt van zijn commissie samen.

Moelijkheid is dat de gemeente wil dat de pijp schuin tegenover het beeld wordt gezet. Maar de beide objecten zullen elkaar niet verdragen door hun volstrekt andere vorm, vindt althans de welstand; verschillende leden vinden trouwens de locatie sowieso al niet geschikt.

Ook het gemeentelijk projectbureau De Kern Gezond, dat zich bezighoudt met het verbeteren van de kwaliteit van de binnenstad, zou het liefst zien dat Willem II het veld ruimt; wat dat bureau betreft moeten zelfs de bomen en de haringkar verdwijnen om op die manier een mooi rustig beeld en een aantrekkelijke openbare ruimte te creëren, zei A. Hosper, de vertegenwoordiger van De Kern Gezond.

Moelijk

De welstand had het er moeilijk mee een standpunt te formuleren. Van de acht aanwezige leden gaven er vijf aan de door de gemeente voorgestelde locatie voor het carillon af te keuren. Om verschillende redenen: enkelen vinden dat het carillon meer ruimte nodig heeft om goed tot haar recht te komen en commissielid J. Westra zei bijvoorbeeld dat het werk eigenlijk op de plek van het ruitersbeeld thuishoort. Commissielid Brouwer is op haar beurt van mening dat Willem II, de monumentale toegangspoort tot het Binnenhof en de glazen klankbuis geen enkele relatie met elkaar hebben.

„En stel nu dat je het gemeentestuur zover krijgt dat het beeld weggaat...”, polste voorzitter Bosch.

Mocht dat inderdaad lukken, dan speelt de opvatting van commissielid L. Thier opeens een doorslaggevende rol: hij vindt de locatie op het Buitenhof goed, maar niet in combinatie met Willem II. Zou dat beeld straks weg zijn, dan gaat Thier akkoord en is de stemverhouding vier-vier.

Aangezien Bosch tot de voorstanders behoort en bij een uitslag van gelijke stemmen de doorslag mag geven, zal dus alleen in dat geval een goedkeuring volgen van de welstand.

FOTO JACQUES ZORGMAN

Het ruiterbeeld van Willem II moet blijven staan, vindt de wethouder. Het vrijheidscarillon wordt hier schuin tegenover gezet.

Kritiek Centrum Beeldende Kunst: vrijheidscarillon straalt niks uit

DOOR DANNY VERBAAN

Den Haag — De plannen om op het Buitenhof een kolossaal 'vrijheidscarillon' te zetten stuiten op steeds meer bezwaren. Ook de instelling Stroom/Haags Centrum voor Beeldende Kunst (HCBK) zegt grote bedenkingen tegen het voorstel te hebben.

De kritiek van het HCBK, in Den Haag verantwoordelijk voor alle kunst in de openbare ruimte, richt zich vooral op het ontwerp van het werk. „Het straalt niets uit”, aldus HCBK-medewerker J. Wijle. „Wij zijn er helemaal niet gelukkig mee”.

Het vrijheidscarillon is bedoeld als blijvende, nationale herinnering aan het herstel van de democratie in mei 1945. Het omvat een transparante, 25 meter hoge pijp die iets voorover helt en als enorme klankbuis fungeert; het klokkenspel wordt in een ondergrondse ruimte gemaakt. Van de ge-

meente mag het gedenkteken aan het Buitenhof, schuin tegenover het ruitersandbeeld van koning Willem II, worden gezet. De welstandscommissie opperde onlangs dat beeld weg te halen, maar als het aan wethouder H.J. Meijer (VVD, binnenstad en monumenten) ligt zal daar geen sprake van zijn: Meijer gaat de overige leden van het gemeentebestuur voorstellen het beeld te laten staan.

'Onbegrijpelijk'

Over het vrijheidscarillon zegt Wijle dat het 'onbegrijpelijk' is dat 'zo'n aanwezig ding' wordt toegestaan. Vooral omdat overal in de stad allerlei overbodige objecten en obstakels juist worden weggehaald om op die manier de kwaliteit van de openbare ruimte te verbeteren. „Het is een carillon, maar als het niet speelt, weet niemand wat het is”, zegt Wijle. „Dan staat er alleen zo'n paal. Een 25 meter hoog ding. Aan de vorm is niet af te lezen waar dat object voor

is”. Ook over de procedure is het HCBK niet erg te spreken. Aan deze instelling is nooit om advies gevraagd, ofschoon dat officieel ook niet nodig is; het ontwerp wordt namelijk niet als 'kunstwerk' aangeduid, maar als 'object' of 'bouwwerk'. Zelfs is het HCBK niet benaderd over de te kiezen architect of kunstenaar, aldus Wijle. „Jammer dat er op zo'n manier mee wordt omgegaan”.

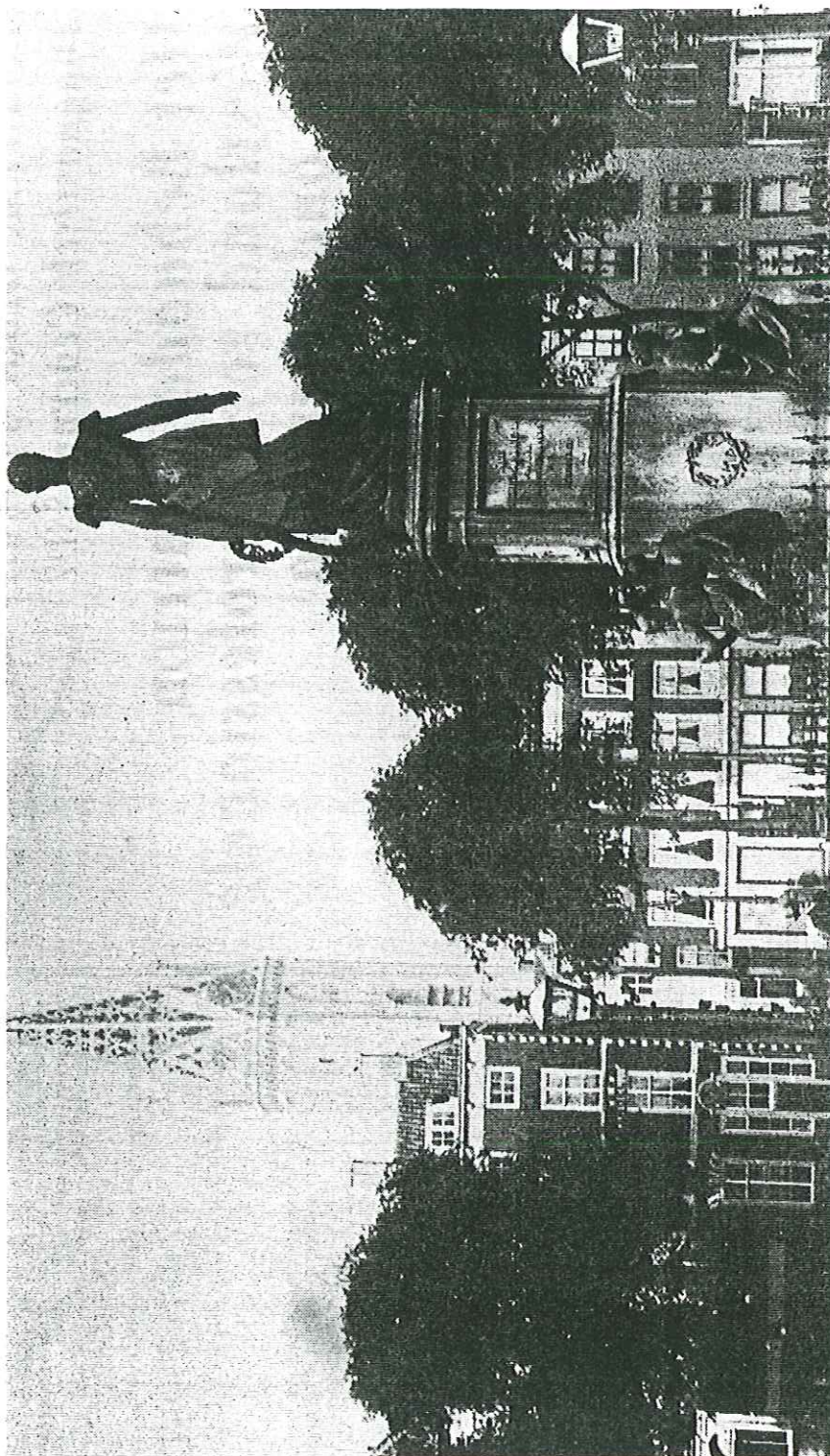
Vorige week werd duidelijk dat ook de welstandscommissie, het adviesorgaan dat alle ingediende bouwplannen beoordeelt, nogal wat twijfels heeft. In tegenstelling tot het HCBK heeft de welstand wel veel waardering voor het ontwerp. Over de locatie zijn de leden daarentegen beduidend minder enthousiast. Alleen wanneer het ruitersandbeeld wordt weggehaald, valt een nipte meerderheid van stemmen te behalen, bleek bij de behandeling van het plan; punt van kritiek is onder meer dat het carillon meer

ruimte nodig zou hebben om goed tot zijn recht te komen. Voorts zouden Willem II, de monumentale toegangspoort tot het Binnenhof en de glazen klankbuis geen enkele relatie met elkaar hebben.

Afbreuk

Tot de tegenstanders van de locatie behoort ook het zogeheten Haags Monumentenplatform, waarbij onder meer de geschiedkundige vereniging Die Haghe, de Kamer van Koophandel, de stichting Toerisme Den Haag en de vereniging Vrienden van Den Haag zijn aangesloten. Het platform vindt dat met name de metershoge, betonnen sokkel van het carillon 'in een ernstige mate' afbreuk zal doen aan de visuele beleving van de historische buitenkant van het Binnenhof. In plaats daarvan pleit het platform voor een plek op het plein bij de nieuwbouw van de Tweede Kamer of ergens op het Buitenhof.

Kopie van ruiterbeeld is beter dan 'die stijve pop'

Het beeld dat eerst op het Buitenhof stond: 'een stijve pop, omringd door vier suikerbakkers-nymphen'.

DOOR DANNY VERBAAN

Terwijl de militaire kapel opgewekt 'Turf in je Ransel' stond te spelen, hees koningin Wilhelmina zich in haar hofrijtuig. Tevreden ging ze weer op huis aan; het was 16 september 1924, de vorstin had zojuist op het Buitenhof het fiere ruitersbeeld van haar grootvader onthuld. 'Een monument dat de stad tot sierraad strekt', sprak Tweede Kamerlid C. van der Voort van Zijp. De vele genodigden knikten instemmend. Een mooier beeld dan dat van de populaire koning Willem II (1792 - 1849) konden ze zich haast niet voorstellen. Alleen de hoogbejaarde M. Jochems aarzelde. Hij had ooit het initiatief genomen het gedenkteken te laten vervaardigen en nam nu met gemengde gevoelens de wonderlijk hoge sokkel in zich op. Een lelijke vierkante kast, monkelde de hoogbejaarde Hagenaar. Rond het beeld was veel te doen geweest, zoals nu, zeventig jaar later, plots opnieuw de stad in beroering is geraakt. De welstandscommissie heeft geopperd Willem II te verkassen. Gebeurt dat niet, dan laat de situatie volgens die commissie van adviseurs niet toe dat op het Buitenhof ook nog eens het toekomstige, vijfentwintig meter hoge 'vrijheidsarillon' wordt gezet. Het zal wel nooit zover komen dat de koning inderdaad moet wijken. De verantwoordelijke wethouder heeft al aangegeven het geen goed idee te vinden en zal de gemeenteraad dus voorstellen het advies van de welstand terzijde te schuiven. Maar die beslissing is nog niet genomen, oplettenheid blijft dus geboden. Want de sokkel mag dan inderdaad wat aan de ferme kant zijn, het ruitersstandbeeld hoort net zo bij het Binnenhof als de Hofvijver dat doet. Eerst was er een ander beeld. Een zuil met daarop de koning. Gewoon staand, met de blik op oneindig. Vier vrouwenfiguren zaten rond het voetstuk, als symbolen voor het koningschap, de historie, de welvaart en de zege. In 1853 werd het op het Buitenhof gezet, maar veel Hagenaars hebben er nooit aan kunnen wennen. Johan Gram (1833 - 1913), een bekend chroniqueur, had er bij voorbeeld geen goed

woord voor over. 'Een stijve, smakeloze pop', noemde hij het, 'die in het oog van iedereen kunstvriend een geheel mislukt product is'. De Hollandse maagden rond de sokkel duidde hij aan als 'vier akelige suikerbakkers-nymphen'. Toch moest ook Gram erkennen dat niet iedereen dat standpunt deelde. Zo was er de Haagse boekverkoper Tettersode die Willem II adoorde en iedereen op het hart drukte de held uit de vaderlandse geschiedenis bij tijd en wijle met bloemen te eren. Tettersode schijnt ook ergens een hoekje met Oranje-relikwieën te hebben ingericht dat hij zelf het 'Museum Willem II' had gedoopt. Onder een stolp konden daar enkele koninklijke sigarenpeuken worden bewonderd. De ondernemer had zelf gezien hoe de koning ze achteloos wegmikte, waarna hij ze, schreef Gram, ogenblikkelijk 'met groote devotie had opgeraapt en meegenomen'.

'Wimpje'

Willem II was geboren op 6 december en heette daarom wel het Sinterklaaskindje. Als knulletje kenden sommigen hem ook als 'Wimpje'. Jaren later ging hij niet onverdienstelijk presteren in de diverse oorlogen die Europa teisterden. Als adjudant van de legendarische Britse veldheer Wellington streed hij in 1811 in Spanje, vier jaar later slaagde de bevelvoerder erin bij Quatre-Bras (ten zuiden van Brussel) de Franse legers tegen te houden; kort daarna trof hij ze opnieuw bij Waterloo, waar zowel zijn troepen, als die van verschillende andere naties voorgoed afrekenden met de geldingsdrang van Napoleon. Niet in al zijn daden was de koning even gelukkig. Hij toonde zich nogal impulsief en grillig, liet zich makkelijk beïnvloeden en keek niet op een dubbeltje: kort voor zijn dood leende hij en passant een miljoen van zijn zwager, de tsaar van Rusland. En toen na de begrafenis eenmaal de definitieve balans werd opgemaakt bleken de nabestaanden met een schuld te zitten van viereenhalf miljoen.

Luxemburg

Het duurde tot 1922 voordat de

tegenstanders van Willems gedenkteken kans zagen 'de houten klaas' voorgoed van zijn voetstuk te stoten. Het gebied langs de Hofvijver wachtte een ingrijpende herinrichting om meer ruimte te creëren voor het verkeer, waardoor het beeld sowieso moest worden verplaatst. Gelijk een mooie gelegenheid er iets behoorlijks voor in de plaats te zetten, klonk het al snel. Het oog viel op een monument van de Franse beeldhouwer Mercié dat in 1884 in de stad Luxemburg was verzezen. Een Willem II te paard — mooier en imposanter hadden ze het zelf niet kunnen bedenken.

Een speciaal comité stelde voor een kopie te maken, ofschoon dat meteen leidde tot verzet van de Nederlandse kunstwereld. Die achtte het een schande dat niet voor een Nederlandse kunstenaar werd gekozen en noemde het onbegrijpelijk dat Den Haag de legeraanvoerder ging eren met nota bene een replica. Burgemeester Patijn wuifde de kritiek achteloos van zijn bureau. Het Luxemburgse beeld kende een vorstelijke allure, en dat stond nu eenmaal voor hem op de eerste plaats. Niet onbelangrijk was bovendien dat het afzetsel beduidend goedkoper uitviel dan het laten maken van een heel nieuw ontwerp. Sterker: de gemeente had eens zitten rekenen en ontdekte, volgens eigen zeggen, dat de aanschaf van de kopie evenveel of misschien wel minder kostte dan het weghalen en ook weer herplaatsen van de door velen verguisde Willem. Toevallig, maar de stadsbestuurders hielden vol dat het klopte.

Besparen

Om kosten te besparen zou bovendien het brons van het oude monument voor het nieuwe worden gebruikt. Raadslid Siebels haalde de schouders op. Hij zou er niet van wakker liggen, meldde hij in de vergadering van de gemeenteraad: „De Dokkumer taai-taai-bakkers hebben mooier beelden gemaakt!”, zei hij met gevoel voor dramatiek. Raadslid Van Sandick kon voor die taal weinig waardering opbrengen en verzocht zijn medebestuurders eerbied te hebben 'voor den smaak der voorvaderen'. Het mocht niet

baten. Met twintig tegen zestien stemmen koos Den Haag voor een kunstwerk dat niet meer was dan een ordinair afgietsel.

De onthulling had uiteindelijk plaats op Prinsjesdag 1924. Er klonk geen onvertogen woord. Over het financiële beleid van de koning heette het zelfs dat Willem II het land behoeftte 'voor een dreigend staatsbankroet'. Wilhelmina luisterde aandachtig en kreeg het verzoek het doek van het beeld weg te trekken. Een gejuich steeg op. „Op het gemeentebestuur rust thans de plicht om de zorg voor dit gedenkteken op zich te nemen”, sprak even later burgemeester Patijn. „Met volle gerustheid leg ik de belofte af dat het gemeentebestuur zich van dezen plicht zal kwijten”. Met de oude Willem was het ondertussen toch nog goed gekomen. Voor duizend gulden ging het afdankertje naar Tilburg. Het ondergaat op dit moment een opknapbeurt.